

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету фінансів та обліку

Андрій КІЗИМА

«30 серпня» 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

«30 серпня» 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту новітніх освітніх технологій

Святослав ПИТЕЛЬ

«30 серпня» 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Банківські ризики»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 07 Управління та адміністрування

Спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фінансовий ринок

Освітньо-професійна програма «Банківська справа»

Кафедра фінансових технологій та банківського бізнесу

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екзамен, (семестр)
Денна	3	5	46	44	5	12	103	210	5
Заочна	3	5, 6	8	4	–	–	198	210	6

Тернопіль – ЗУНУ
2024

30.08.2024
[Signature]

Робоча програма складена на основі ОПП «Банківська справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 9 від 15.06.2022 р.).

Робочу програму склав доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу Богдан ЛУЦІВ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу (протокол № 1 від 27 серпня 2024 р.).

Завідувач кафедри фінансових технологій
та банківського бізнесу,
доктор економічних наук, професор

Ольга КНЕЙСЛЕР

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок (протокол № 1 від 30 серпня 2024 року).

Голова групи забезпечення спеціальності,
доктор економічних наук, професор

Ольга КИРИЛЕНКО

Гарант ОПП «Банківська справа»
доктор економічних наук, професор

Богдан ЛУЦІВ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ”

1. Опис дисципліни «Банківські ризики»

Дисципліна «Банківські ризики»	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 7	Галузь знань – 07 Управління та адміністрування	Статус дисципліни блок обов’язкових дисциплін, цикл професійної підготовки Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 5	Спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок	Рік підготовки: Денна – третій Заочна – третій Семестр: Денна – п’ятий Заочна – п’ятий, шостий
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – Банківська справа	Лекції: Денна – 46 год Заочна – 8 год Практичні заняття: Денна – 44 год Заочна – 4 год
Загальна кількість годин – 210	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: Денна – 115 год. Заочна – 198 год Тренінг: Денна – 12 год. Індивідуальна робота : Денна – 5 год.
Тижневих годин – 14 год., з них аудиторних – 6 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета й завдання вивчення дисципліни “Банківські ризики”

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета вивчення курсу “Банківські ризики” полягає в отриманні студентами глибоких фундаментальних і спеціальних знань щодо комплексу ризиків процесів і відносин, які характеризують діяльність банку. Адже всі фінансові, економічні, організаційні і соціальні сфери банківської діяльності певною мірою підпадають під вплив ризиків. Ефективність діяльності банку, його прибутковість та низка інших показників залежать, в першу чергу, від рівня кваліфікації, професійних знань банківських працівників та вміння використовувати їх на практиці. Тому, курсу “Банківські ризики” належить важлива роль у підготовці висококваліфікованих спеціалістів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”.

Теоретичною базою даного курсу є низка навчальних дисциплін, до яких належать, зокрема, “Економікс”, “Макроекономіка”, “Гроші та кредит”,

“Банківська справа” та інші. Це робить можливим отримання студентами цілісних професійних знань у сфері банківської діяльності. Таким чином, курс “Банківські ризики” займає важливе місце у загальній системі підготовки бакалаврів, закладає теоретичні основи для вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін за фаховим спрямуванням.

Предметом курсу “Банківські ризики” є вивчення ризиків, що виникають в процесі діяльності банківської установи, і яким притаманні багатоаспектність, взаємозв’язок, складність формалізації.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання даної дисципліни. полягає в формуванні у студентів сукупності знань щодо сутності банківських ризиків, причин їх появи, особливостей прояву та його наслідків для банківської сфери й економіки в цілому. Засвоєння цього курсу має на меті вироблення у студентів практичних навиків з використання методів і прийомів регулювання та управління банківськими ризиками.

До основних завдань курсу “Банківські ризики” належать:

- вивчення суті банківських ризиків як невід’ємної складової банківської діяльності;
- дослідження факторів, які спричиняють появу ризиків;
- розгляд основних видів ризиків, їх особливостей, виявлення взаємозв’язку між ними;
- ознайомлення з інструментарієм сучасної теорії економічного ризику, на який опирається стратегія управління банківських ризиків:
 - основними засадами якісного аналізу ризику;
 - кількісним аналізом ризику;
 - системою показників кількісної оцінки ступеня ризику;
 - моделюванням ризику;
 - основними способами оптимізації управління ризиком.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни “Банківські ризики”:

- здатність аналізувати, оцінювати та прогнозувати рівень зовнішніх і внутрішніх ризиків банку з урахуванням специфіки банківської діяльності, а також комплексу факторів, що визначають макро- та мікросередовище функціонування банківської системи;
- Здатність до критичного осмислення причин та наслідків виникнення банківських ризиків, можливих напрямів та особливостей їх мінімізації, а також до ефективного використання сучасних інформаційних технологій в процесі управління банківськими ризиками.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення курсу «Банківські ризики» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів («Банківська справа», «Центральний банк та монетарна політика» тощо).

2.5. Програмні результати навчання:

ПР24. Застосовувати на практиці професійні навички щодо методів мінімізації фінансових та функціональних ризиків банку, розробляти поточну і довгострокову стратегію ефективного управління банком з урахуванням співвідношення прибутковості та ризикованості його діяльності у нестабільному економічному середовищі.

ПР25. Аналізувати причини виникнення банківських ризиків, організувати роботу в банку щодо контролю та моніторингу банківських ризиків, застосовувати різні методи їх мінімізації, формувати дані щодо чинників, які визначають банківські ризики, розробляти пропозиції щодо удосконалення системи ризик-менеджменту в банку.

3. Програма навчальної дисципліни “Банківські ризики ”

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи банківських ризиків, механізм управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності

Тема 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

Економічна суть ризику. Тракткування ризику представниками класичної економічної теорії. Причини виникнення ризиків. Зовнішні та внутрішні чинники банківських ризиків. Поняття “банківські ризики”. Організація системи управління ризиками банку. Принципи системи управління ризиками: ефективність, своєчасність, структурованість, розмежування обов'язків, усебічність та комплексність, пропорційність, незалежність, конфіденційність, прозорість,

Організаційна структура системи управління ризиками. Функції, завдання та відповідальність ради банку щодо управління ризиками. Функції комітету банку з управління ризиками. Функції правління банку у сфері управління ризиками. Функції та роль підрозділу з управління ризиками. Основні функції підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс).

Оцінка НБУ адекватності та ефективності системи управління ризиками банку.

Тема 2. КРЕДИТНИЙ РИЗИК

Поняття кредитного ризику. Кредитна політика та політика управління кредитним ризиком.

Порядок і процедури управління кредитним ризиком. Процес ухвалення кредитного рішення.

Кредитне адміністрування та моніторинг. Перегляд кредитів.

Управління непрацюючими активами (НПА).

Критерії та принципи прийнятності забезпечення за кредитними операціями з метою зменшення кредитного ризику.

Загальні підходи до управління кредитним ризиком. Порядок визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - фізичної особи. Порядок визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - юридичної особи. Визнання, припинення визнання банком дефолту боржника/контрагента. Ознаки, що свідчать про високий кредитний ризик боржника/контрагента.

Стрес-тестування кредитного ризику.

Звітування щодо кредитного ризику.

Тема 3. УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ

Загальні підходи до управління ризиком ліквідності. Порядок та процедури управління ризиком ліквідності. Інструменти, методи оцінки ризику ліквідності. Ліміти для контролю ризику ліквідності.

Методи оцінки ризику ліквідності: аналіз коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), аналіз коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR). Ліміти для контролю ризику ліквідності. Управління ліквідністю в межах операційного дня. Стрес-тестування ризику ліквідності.

Програма фінансування. План фінансування в кризових ситуаціях. Індикаторами раннього виявлення кризи ліквідності.

Звітування щодо ризику ліквідності

Змістовий модуль 2. Регулювання процентного, ринкового, операційного ризиків та комплаєнс ризику.

Тема 4. ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК

Суть процентного ризику. Причини, що зумовлюють появу процентного ризику. Внутрішні зовнішні чинники процентного ризику. Види процентного ризику: за місцем виникнення (позиційний і структурний); за джерелами виникнення (ризик зміни ціни активів і пасивів, ризик зміни кривої прибутковості, базовий ризик, опціонні ризики).

Використання інструментів регулювання процентного ризику банку. Регулювання процентного ризику банку. Регулювання процентного ризику за відхиленнями. Регулювання процентного ризику за критичними параметрами. Підходи до управління ризиками: активний (агресивний), поміркований, пасивний (консервативний).

Методи управління процентним ризиком: метод управління процентною маржею; метод управління розривом (або гепом); хеджування. Мікрохеджування, макрохеджування. Строкові угоди: форвардні контракти, ф'ючерсні контракти, опціони, свопи.

Політика та процедури управління процентним ризиком банківської книги, її основні елементи. Установлення значення лімітів процентного ризику банківської книги. Кількісні показники ризик-апетиту до процентного ризику банківської книги: максимальне падіння чистого процентного доходу банку, максимальне падіння економічної вартості капіталу банку.

Вимірювання процентного ризику банківської книги. Горизонт оцінки процентного ризику банківської книги за методом EVE. Горизонт оцінки процентного ризику банківської книги за методом NII. Етапи проведення GAP-аналізу як інструменту вимірювання величини процентного ризику банківської книги. Етапи застосування методу модифікованої дюрації як інструменту вимірювання величини процентного ризику банківської книги.

Стрес-тестування процентного ризику банківської книги. Елементи стрес-сценаріїв.

Звітування щодо процентного ризику банківської книги.

Тема 5. УПРАВЛІННЯ РИНКОВИМИ РИЗИКАМИ

Загальні підходи до управління ринковими ризиками. Види ринкового ризику: ризик дефолту, процентний ризик торгової книги, фондовий ризик, валютний ризик, товарний ризик, ризик волатильності.

Політика та процедури управління ринковими ризиками. Елемент політики управління ринковими ризиками. Ліміти ринкових ризиків. Максимально можлива вартість під ризиком (Value-at-Risk, VAR) або максимально можливі очікувані

втрати (Expected Shortfall). Розмір відкритих валютних позицій. величини портфеля інструментів у торговій книзі банку.

Вимірювання ринкових ризиків. Інструменти вимірювання ринкових ризиків. Метод модифікованої дюрації. Показник опуклості (convexity). Метод вартості під ризиком (VaR) або метод очікуваних втрат (Expected Shortfall, ES).

Стрес-тестування ринкових ризиків.

Тема 6. ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК

Характеристика операційного ризику. Поняття інформаційного ризику. Загальні підходи до управління операційним ризиком.

Політика та процедури управління операційним ризиком. Виявлення та вимірювання операційного ризику. Управління операційним ризиком, з дотриманням моделей трьох ліній захисту. Функції ризик-координаторів. Функції підрозділу з управління ризиками в частині управління операційним ризиком.

Механізми управління інформаційним ризиком. Управління інформаційним ризиком з дотриманням моделі трьох ліній захисту. Механізми управління модельним ризиком. Виявлення та вимірювання операційного ризику. Інструменти виявлення та вимірювання операційного ризику: аналіз результатів перевірок, створення та ведення бази внутрішніх подій операційного ризику та аналіз накопиченої в ній інформації, ключові показники ризику (Key Risk Indicators - KRI), самооцінка операційного ризику (Risk Self Assessments), сценарний аналіз (Scenario Analysis). Додаткові інструменти виявлення та вимірювання операційного ризику: створення та ведення бази зовнішніх подій операційного ризику та аналіз накопиченої в ній інформації (External Data Collection and Analysis; вимірювання (Measurement); аналіз карт процесів (Business Process Mapping); порівняльний аналіз (Comparative Analysis).

Порядок дослідження значних подій операційного ризику, його елементи. Методи управління операційним ризиком: прийняття ризику, передавання ризику, пом'якшення ризику, уникнення ризику.

Аутсорсинг. Елементи порядку співпраці з аутсорсерами.

Забезпечення безперервності діяльності. Методологія управління безперервною діяльністю. Політика управління безперервною діяльністю. Процедура аналізу впливу негативних факторів на процеси банку. План забезпечення безперервної діяльності, його елементи. Документування суттєвих відхилень та помилок, розроблення, затвердження та впровадження коригуючих заходів.

Стрес-тестування операційного ризику. Методи стрес-тестування операційного ризику.

Звітування щодо операційного ризику.

Тема 7. УПРАВЛІННЯ КОМПЛАЄНС-РИЗИКОМ

Поняття комплаєнс-ризиків. Загальні підходи до управління комплаєнс-ризиком.

Політика та процедури управління комплаєнс-ризиком. Елементи політики управління комплаєнс-ризиком.

Звітування щодо комплаєнс-ризиків. Елементи управлінської звітності щодо комплаєнс-ризиків.

Тема 8. НЕОБХІДНІСТЬ, СУТНІСТЬ І ЗАВДАННЯ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ

Поняття банківського регулювання та нагляду. Основні завдання банківського регулювання та нагляду. Форми регулювання банківської діяльності – адміністративне та індикативне. Основні складові елементи адміністративного регулювання. Основні елементи індикативного регулювання. Види банківського нагляду за етапами і методами здійснення: вступний контроль, пруденційний нагляд; поточний контроль.

Система банківського нагляду в Україні. Склад структури системи банківського нагляду в Україні (на рівні Національного банку України, на рівні територіального управління НБУ). Комісія НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків, її основні повноваження. Повноваження заступника Голови НБУ. Функції департаментів банківського нагляду.

Механізм наглядового реагування та його вплив на проблемні банки.

Тема 9. МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Світовий досвід роботи служб банківського нагляду. Основні моделі наглядових систем: за секторами (секторна), за завданнями та модель єдиного нагляду.

Базельський комітет як координатор роботи з банківського нагляду. Основні принципи та постулати.

Угода про капітал – Базель-I, його компоненти. Угода про капітал – Базель-II, його компоненти: мінімальні вимоги до капіталу, контроль з боку нагляду, ринкова дисципліна. Принципи банківського нагляду. Базель-III.

Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності.

Міжнародна організація комісій з цінних паперів.

Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмивання грошей.

Форум фінансової стабільності.

Адаптації банківського нагляду в Україні до стандартів міжнародної банківської практики.

4. Структура залікового кредиту дисципліни “Банківські ризики” (денна форма навчання)

	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи банківських ризиків, механізм управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності.						
Тема 1. Теоретичні засади банківських ризиків	6	6	14	2	4	Поточне опитування
Тема 2. Кредитний ризик	6	6	14			Поточне опитування
Тема 3. Управління ризиком ліквідності	6	6	14			Поточне опитування
Змістовий модуль 2. Регулювання процентного, ринкового, операційного ризиків та комплаєнс ризику						
Тема 4. Процентний ризик	6	6	13	3	8	Поточне опитування
Тема 5. Управління ринковими ризиками	6	4	12			Поточне опитування
Тема 6. Операційний ризик	4	4	12			Поточне опитування
Тема 7. Управління комплаєнс-ризиком	4	4	12			Поточне опитування
Тема 8. Необхідність, сутність і завдання банківського регулювання і нагляду	4	4	12			Поточне опитування
Тема 9. Міжнародна практика регулювання банківської діяльності.	4	4	12			Поточне опитування
Разом	46	44	115	5	12	

заочна форма навчання

	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи банківських ризиків, механізм управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності.			
Тема 1. Теоретичні засади банківських ризиків	4	2	22
Тема 2. Кредитний ризик			22
Тема 3. Управління ризиком ліквідності			22
Змістовий модуль 2. Регулювання процентного, ринкового, операційного ризиків та комплаєнс ризику.			
Тема 4. Процентний ризик	4	2	22
Тема 5. Управління ринковими ризиками			22
Тема 6. Операційний ризик			22
Тема 7. Управління комплаєнс-ризиком			22
Тема 8. Необхідність, сутність і завдання банківського регулювання і нагляду			22
Тема 9. Міжнародна практика регулювання банківської діяльності.			22
Разо	8	4	198

5. Тематика практичних занять

Денна форма

Практичне заняття № 1-3

Тема: Теоретичні засади банківських ризиків

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти основні поняття та визначення банківських ризиків, необхідність і перспективи застосування системи управління ризиками в практичній діяльності банківських установ.

Питання для обговорення:

1. Економічна суть ризику.
2. Трагування ризику представниками класичної економічної теорії.
3. Причини виникнення ризиків.
4. Зовнішні та внутрішні чинники банківських ризиків.
5. Організація системи управління ризиками банку.
6. Принципи системи управління ризиками: ефективність, своєчасність, структурованість, розмежування обов'язків, усебічність та комплексність, пропорційність, незалежність, конфіденційність, прозорість.
7. Організаційна структура системи управління ризиками. Функції, завдання та відповідальність ради банку щодо управління ризиками. Функції комітету банку з управління ризиками. Функції правління банку у сфері управління ризиками. Функції та роль підрозділу з управління ризиками. Основні функції підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс).
8. Оцінка НБУ адекватності та ефективності системи управління ризиками банку.

Практичне заняття № 4-6

Тема: Кредитний ризик

Мета: У процесі дослідження важливо засвоїти поняття кредитного ризику; чинники що призводять до появи кредитного ризику; шляхи мінімізації кредитного ризику.

Питання для обговорення:

1. Поняття кредитного ризику.
2. Кредитна політика та політика управління кредитним ризиком. Порядок і процедури управління кредитним ризиком.
3. Процес ухвалення кредитного рішення.
4. Кредитне адміністрування та моніторинг.
5. Перегляд кредитів.
6. Управління непрацюючими активами (НПА).
7. Критерії та принципи прийнятності забезпечення за кредитними операціями з метою зменшення кредитного ризику.
8. Загальні підходи до управління кредитним ризиком.
9. Порядок визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - фізичної особи.
10. Порядок визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - юридичної особи.

11. Визнання, припинення визнання банком дефолту боржника/контрагента.
12. Ознаки, що свідчать про високий кредитний ризик боржника/контрагента.
13. Стрес-тестування кредитного ризику.
14. Звітування щодо кредитного ризику.

Практичне заняття № 7-9.

Тема: Управління ризиком ліквідності

Мета: У ході вивчення теми необхідно засвоїти поняття ліквідності банку, ризику незбалансованої ліквідності, основні інструменти управління ліквідністю банку, методи оцінювання потреб в ліквідних коштах.

Питання для обговорення:

1. Загальні підходи до управління ризиком ліквідності.
2. Порядок та процедури управління ризиком ліквідності.
3. Інструменти, методи оцінки ризику ліквідності. Ліміти для контролю ризику ліквідності.
4. Методи оцінки ризику ліквідності: аналіз коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), аналіз коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR).
5. Ліміти для контролю ризику ліквідності.
6. Управління ліквідністю в межах операційного дня.
7. Стрес-тестування ризику ліквідності.
8. Необтяжені високоякісні ліквідні активи.
9. Програма фінансування. План фінансування в кризових ситуаціях.
10. Індикаторами раннього виявлення кризи ліквідності.
11. Звітування щодо ризику ліквідності.

Практичне заняття № 10-12

Тема: Процентний ризик

Мета: У процесі вивчення теми важливо засвоїти поняття процентного ризику; причини, що зумовлюють появу даного виду ризиків; вибір методів управління процентним ризиком.

Питання для обговорення:

1. Суть процентного ризику. Причини, що зумовлюють появу процентного ризику.
2. Види процентного ризику.
3. Використання інструментів регулювання процентного ризику банку.
4. Методи управління процентним ризиком.
2. Політика та процедури управління процентним ризиком банківської книги.
3. Вимірювання процентного ризику банківської книги.
4. Стрес-тестування процентного ризику банківської книги.
5. Звітування щодо процентного ризику банківської книги.

Практичне заняття № 13-14.

Тема: Управління ринковими ризиками

Мета: У ході вивчення теми необхідно засвоїти поняття ринкового ризику, його види та опанувати методи управління ринковими ризиками.

Питання для обговорення:

1. Загальні підходи до управління ринковими ризиками.
2. Політика та процедури управління ринковими ризиками.
3. Вимірювання ринкових ризиків.
4. Стрес-тестування ринкових ризиків.

Практичне заняття № 15-16.

Тема: Операційний ризик

Мета: У ході вивчення теми необхідно засвоїти поняття операційного ризику, дослідити вплив чинників ризику на діяльність банківських установ, застосування методів мінімізації операційного ризику.

Питання для обговорення:

1. Характеристика операційного ризику.
2. Загальні підходи до управління операційним ризиком.
3. Політика та процедури управління операційним ризиком.
4. Виявлення та вимірювання операційного ризику.
5. Забезпечення безперервності діяльності.
6. Стрес-тестування операційного ризику.
7. Звітування щодо операційного ризику.

Практичне заняття № 17-18.

Тема: Управління комплаєнс-ризиком

Мета: Засвоєння понять, що стосуються комплаєнс-ризиків, вивчення підходів до управління комплаєнс-ризиком.

1. Поняття комплаєнс-ризиків.
2. Загальні підходи до управління комплаєнс-ризиком.
3. Політика та процедури управління комплаєнс-ризиком.
4. Елементи політики управління комплаєнс-ризиком.
3. Звітування щодо комплаєнс-ризиків.
5. Управлінська звітність щодо комплаєнс-ризиків, її елементи.

Практичне заняття № 19-20.

Тема: Необхідність, сутність і завдання банківського регулювання і нагляду

Мета: При вивченні питань даної теми необхідно звернути увагу на необхідність та основні завдання, форми та методи банківського нагляду і регулювання.

Питання для обговорення:

1. Поняття банківського регулювання та нагляду. Основні завдання банківського регулювання та нагляду.
2. Форми регулювання банківської діяльності – адміністративне та індикативне.

3. Основні складові елементи адміністративного регулювання. Основні елементи індикативного регулювання.
4. Види банківського нагляду за етапами і методами здійснення: вступний контроль, пруденційний нагляд; поточний контроль.
5. Система банківського нагляду в Україні. Склад структури системи банківського нагляду в Україні.
6. Механізм наглядового реагування та його вплив на проблемні банки.

Практичне заняття № 21-22.

Тема: Міжнародна практика регулювання банківської діяльності

Мета: Вивчення зарубіжного досвіду регулювання діяльності банків.

Питання для обговорення:

1. Світовий досвід роботи служб банківського нагляду. Основні моделі наглядових систем.
2. Базельський комітет як координатор роботи з банківського нагляду. Основні принципи та постулати.
3. Угода про капітал – Базель-I, її компоненти.
4. Угода про капітал – Базель-II, її компоненти: мінімальні вимоги до капіталу, контроль з боку нагляду, ринкова дисципліна.
5. Принципи банківського нагляду.
6. Базель–III.
7. Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності.
8. Міжнародна організація комісій з цінних паперів.
9. Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмивання грошей.
10. Форум фінансової стабільності.
11. Адаптації банківського нагляду в Україні до стандартів міжнародної банківської практики.

6 Тренінг з дисципліни

Завдання до тренінгу:

1. Дослідити основні інструменти виявлення та оцінки кредитних ризиків.
 - 1.1. Проаналізувати склад вхідної інформації, що використовується під час управління кредитними ризиками.
 - 1.2. Застосувати основні засади виявлення (ідентифікації), оцінки (вимірювання) індивідуальних кредитних ризиків.
 - 1.3. Застосувати основні засади використання внутрішніх рейтингів, а також рейтингів зовнішніх рейтингових агентств під час виявлення (ідентифікації), оцінки (вимірювання) індивідуальних кредитних ризиків.
 - 1.4. Застосувати основні засади виявлення (ідентифікації), оцінки (вимірювання) портфельних кредитних ризиків.
 - 1.5. Здійснити моделювання індивідуальних та портфельних кредитних ризиків.
2. Дослідити інструменти оптимізації кредитних ризиків.
 - 2.1. Встановити максимальну суму (ліміт) окремої активної операції.
 - 2.2. Встановити дохідність активної операції.
 - 2.3. Встановити терміни і умови проведення активних операцій.

2.4. Встановити вимоги щодо забезпечення за активними операціями.

2.5. Встановити вимоги щодо страхування ризиків, що виникають під час проведення активної операції.

Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання двох завдань тренінгу.

7. Самостійна робота

Для успішного вивчення і засвоєння дисципліни «Банківські ризики» студенти повинні володіти значним обсягом інформації, частину якої вони отримують і опрацьовують шляхом самостійної роботи. Самостійна робота полягає в опрацюванні положень банківського законодавства, навчальної і наукової фахової літератури та сформована з двох завдань: I. Теоретичне завдання виконується студентом протягом семестру і повинно бути захищено. Тему доповіді студент обирає самостійно із запропонованого переліку. II. Практичне завдання. У даній частині студенту потрібно виконати ряд послідовних завдань, які передбачають оцінку банківських ризиків.

I. Теоретичне завдання

Завдання самостійної роботи студентів

Написання реферату на вибрану тему.

Якісний аналіз, джерела та принципи класифікації ризиків комерційного банку.

Внутрішні ризики комерційного банку. Методи їхнього аналізу та вимірювання.

Зовнішні ризики комерційного банку. Методи їхнього аналізу та вимірювання.

Система кількісних показників ступеня кредитного ризику банку.

Аналіз моделей для оцінки та врахування кредитного ризику в діяльності банку.

Урахування ризиків у формуванні раціональної кредитної політики банку.

Сучасні кількісні методи та моделі оцінки банком кредито- та платоспроможності позичальників.

Основні методи та методичні підходи до зниження ступеня кредитного ризику.

Моніторинг кредитного ризику комерційного банку.

Моделювання раціональної структури та обсягів резервів як засобу зниження ступеня кредитного ризику.

Методи раціонального управління кредитним портфелем з урахуванням ризику та ліквідності.

Методологічні підходи та методи адекватного визначення міри кредитного ризику.

Методи раціонального формування ціни банківського кредиту з урахуванням ризику та інфляції.

Методи та моделі підтримки прийняття рішень щодо надання банком кредитів.

Динамічні кількісні моделі кредитного ризику банку.

Використання методів імітаційного моделювання до оцінки кредитоспроможності позичальника.

Використання дискримінантного та кластерного аналізу в питаннях кредитної політики банку з урахуванням ризику.

Урахування суб'єктивного чинника та схильності (несхильності) до ризику в формуванні кредитної політики банку.

Експертні процедури як спосіб урахування ризику в активних банківських операціях.

Зв'язок між кредитним ризиком і ліквідністю комерційного банку.

Підходи до управління строками розміщення активів та залучення зобов'язань банку.

Особливості управління гепом.

Характеристика методу кумулятивного гепу. Проблеми його практичного застосування.

Управління ризиком ліквідності.

Зв'язок між кредитним ризиком та еластичністю в кредитній політиці банку.

Валютні операції та валютний ризик банку.

Валютна позиція банків.

Централізоване регулювання валютної позиції уповноважених банків.

Особливості застосування банком стратегій управління валютним ризиком банку.

Ризик та проблеми стійкості банку.

Ризик та маневреність стратегії комерційного банку.

Особливості становлення служби банківського нагляду та регулювання в Україні.

Основні напрями діяльності Базельського комітету з питань банківської діяльності.

Роль Базельського комітету з питань банківського нагляду у становленні системи банківського нагляду в Україні.

Основні моделі побудови системи банківського нагляду і регулювання у світовій практиці.

Забезпечення реальної капіталізації банків України.

II. Практичне завдання.

Завдання 1. Відомі такі дані банківської установи:

- 1) регулятивний капітал банку – 300 млн. грн.;
- 2) активи за ступенем ризику:
 - а) I група активів – 220 млн. грн.;
 - б) II група активів – 300 млн. грн.;
 - в) III група активів – 600 тис. грн.;
 - г) IV група активів – 800 млн. грн.;
 - г) V група активів – 2000 млн. грн.;
 - д) VI група активів – 70 млн. грн.

Визначити:

- 1) значення показника адекватності регулятивного капіталу банківської установи;

2) рівень дотримання нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) банківською установою.

Завдання 2. Відомі такі дані банківської установи:

3) регулятивний капітал банку – 300 млн. грн.;

4) активи за ступенем ризику:

а) I група активів – 400 млн. грн.;

б) II група активів – 500 млн. грн.;

в) III група активів – 800 тис. грн.;

г) IV група активів – 900 млн. грн.;

д) V група активів – 3000 млн. грн.;

е) VI група активів – 100 млн. грн.

Визначити:

1) значення показника адекватності регулятивного капіталу банківської установи;

2) рівень дотримання нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) банківською установою.

Загальна оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичне з оцінок за виконання теоретичного та практичного завдань.

8. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні та індивідуальні заняття, консультації, самостійна робота, робота у групах, метод опитування, тестування, ділові ігри, реферування.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Банківські ризики» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульної контрольної роботи;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- екзамен.

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне

стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Банківські ризики» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10 %	10%	10 %	10%	5 %	15 %	40 %
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок отриманих на практичних заняттях	Модульна контрольна робота складається з: тестових завдань (30 тестів по 2 бали за тест) – макс. 60 балів; 1 задача – макс. 20 балів; 1 теоретичне питання – макс. 20 балів (теми 1-3)	Оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок отриманих на практичних заняттях	Модульна контрольна робота складається з: тестових завдань (30 тестів по 2 бали за тест) – макс. 60 балів; 1 задача – макс. 20 балів; 1 теоретичне питання – макс. 20 балів (теми 4-9)	Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання завдань тренінгу	Оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок за виконання завдань самостійної роботи	1. Теоретичне питання – макс. 25 балів; 2. Тестові завдання (10 тестів по 5 балів за тест) – макс. 50 балів; 3. Задача – макс. 25 балів.

Поточне оцінювання передбачає усне опитування студента під час практичних занять не рідше як раз на два заняття. Окрім того, під час практичних занять до кожної теми передбачено тестування. У підсумку поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час практичних занять. У випадку пропуску практичних занять передбачено відпрацювання, в іншому разі вони вважаються оцінкою «0» та враховуються при визначенні середнього арифметичного.

Модульний контроль передбачає проміжне оцінювання якості засвоєння студентом теоретичного і практичного матеріалу певного змістового модуля дисципліни «Банківські ризики». Модульна контрольна робота містить: тестові завдання (30 тестів по 2 бали за тест) – макс. 60 балів; 1 задача – макс. 20 балів кожна; 1 теоретичне питання – макс. 20 балів.

Проведення тренінгу дозволяє забезпечити засвоєння теоретичних знань та практичних навиків, отриманих у процесі вивчення дисципліни «Банківські ризики». За результатами проходження тренінгу студент отримує оцінку, яка визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання трьох завдань.

Наступним видом модульної роботи є виконання завдань самостійної роботи, що передбачає: підготовку доповіді, формуючи теоретичне завдання; виконання

практичних завдань. Підсумкова оцінка за модуль визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час виконання двох завдань самостійної роботи.

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Банківські ризики» є метою підсумкового контролю шляхом проведення екзамену. Структура екзаменаційного білету містить: 1 теоретичне питання – макс. 25 балів; тестові завдання (5 тестів по 10 балів за тест) – макс. 50 балів; 1 задача – макс. 25 балів.

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-9
2.	Проекційний екран	1-9
3.	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Google Chrome, Firefox)	1-9
4.	Наявність доступу до мережі Інтернет	1-9
5.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-9
6.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-9
7.	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-9
8.	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1-9
9.	Google Forms, Google Sheets	1-9
10.	Базове програмне забезпечення АБС Б2	1-9

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Балянт Г.Р., Іващук О.О. Банківські ризики : навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 247 с.
2. Боднар О.А., Тішечкіна К.В., Іваненко Г.Ю. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Econ.* 2019. Вип. 15. С. 21–26. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/control-and-methods-of-minimizing/>
3. Волкова В.В., Власенко О.С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління.* 2021. Вип. 2, № 42. С. 76–82. URL: DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.2.8>

4. Забчук Г., Іващук О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 1-2. С. 50-61. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.01-02.050>
5. Коваленко В.В. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2020. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/17>
6. Корват О.В., Шаповалова А.Ю. Управління валютним ризиком банку: якісний аспект. *Східна Європа економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 1, № 12. С. 335–338. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/59.pdf
7. Косов А.С. Підходи до оцінки і прогнозування ризиків ліквідності банку та їх практичне застосування. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Економіка і управління*. 2020. Вип. 4. С. 81–88. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_4/31_70_4_2/16.pdf
8. Кочетигова Т.В., Алейнік А.Ю. Сутність та класифікація банківського ризику. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. С. 715-718. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/140.pdf>
9. Ларіонова К.Л., Донченко Т.В. Аналіз та проблеми оцінки кредитного ризику банків України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. Вип. 1. С. 233–240. URL: <https://www.doi.org/10.31891/2307-5740-2020-282-1-42>
10. Марич М. Г., Марич А. В. Банківські ризики та система управління ними. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2017. Випуск 23. Частина 3. С. 84-88. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/3/22.pdf
11. Методичні рекомендації з управління ризиками в платіжних системах : затверджено постановою Правління Національного банку України від 28.11.2014 р. № 755. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Guidelines_risk_management_ps.pdf?v=7
12. Мічинська О. Ю. Кредитні ризики банків: проблеми управління. *Ефективна економіка*. 2016. №3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4857>
13. Охрименко І.Б., Ярошенко С.С. Сучасні реалії прояву та управління процентним ризиком банку в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. Вип. 8, № 10. С. 258–268. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-8\(10\)-258-268](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-8(10)-258-268) URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/2207/2208>
14. Покатаєва О.В., Славкіна М.А. Оцінювання системного ризику як інструмент забезпечення економічної безпеки банківського сектору національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23, № 1. С. 157–161. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25553>
15. Політика управління комплаєнс-ризиком в АТ «Ощадбанк» : затверджено рішенням наглядової ради АТ «Ощадбанк» від 23.01.2020 року № 1.
16. Прасолова С.П. Системний ризик банківського сектору України: оцінка основних джерел, чинників, наслідків та напрямів регулювання. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. Вип. 1, № 92. С. 54–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpush_2019_1_9

17. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : затверджено постановою Правління НБУ від 11.06.2018 №64. Дата оновлення 24.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
18. Про схвалення Методичних рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : затверджено постановою Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361. Дата оновлення 21.06.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text>
19. Berger A.N. et al. The way forward for banks during the COVID-19 crisis and beyond: Government and central bank responses, threats to the global banking industry. Elsevier Public Health Emergency Collection. 2021. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8418321/>
20. Semenova K. Usage of statistical methodology in the risk assessment / K. Semenova, K. Tarasova // News of science and education. Sheffield, UK: Science and Education Ltd, 2014. № 3 (3). С. 40-48.